

REFLEKSIJA

KAIP MOKYMO/MOKYMOSI

KOKYBĖ

GERINANTI

VEIKLA

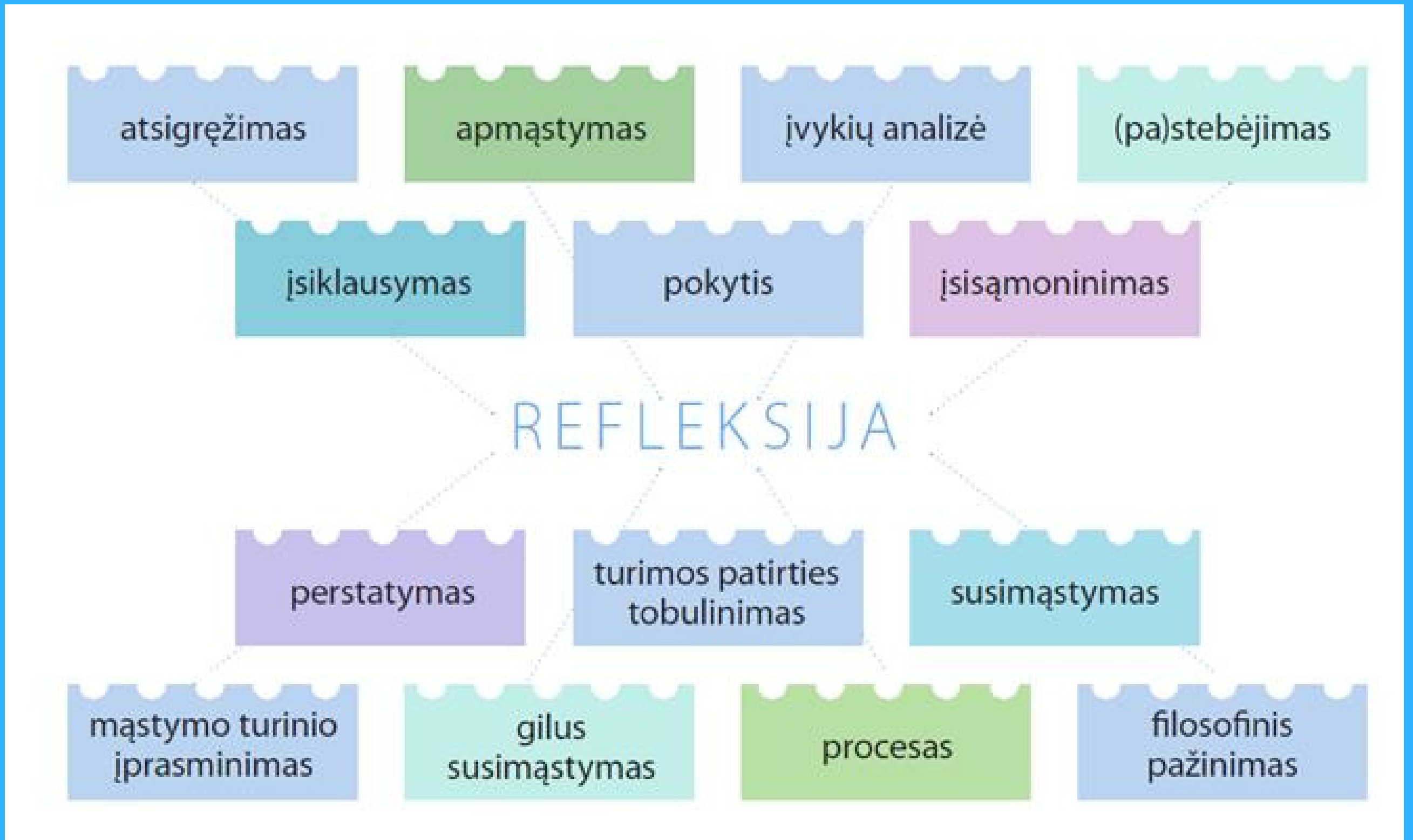
ATRANDAMEKARTU.LT

Mokymasis visą gyvenimą tampa neišvengiama kiekvieno norinčio tobulėti asmens gyvenimo dalimi, todėl mokėjimo mokytis kompetencija, patirties apmąstymas tampa neatskiriama mokymosi dalimi. Dėl šios priežasties, klasikinė mokymo paradigma, kuri buvo orientuota į pedagoginio poveikio realizavimą, informacijos perteikimą akcentuojant individualų darbą bei įgytų žinių poveikį elgesiui, praranda prasmę. Ją keičia šiuolaikinė mokymosi paradigma, kuria akcentuojama besimokančiojo ir pedagogo sąveika konstruojant žinias, kritinio mąstymo, bendradarbiavimo gebėjimų lavinimas. Nuolat besikeičiančioje visuomenėje mokytojas iš žinių perteikėjo tampa besimokančiojo partneriu, padėjėju, mokiniui ne tik suteikiančiu žinias, tačiau ir padedančiu jose išvelgti prasmę.

Refleksyvaus mokymosi reikšmė didėja akcentuojant efektyvumą mokantis iš patirties. Nepaisant to, negalima teigti, jog refleksija apriboja patirtį ir asmens aktyvumą. Priešingai, refleksija ne tik skatina nekartoti klaidų, tačiau ir motyvuoja kelti naujas hipotezes, atlikti eksperimentus jas tikrinant.

A. Lastauskienė apibrėžiant refleksiją skiria daugybę jos aspektų

Apibendrinus refleksijos aspektus galima teigti, kad refleksija tai – aktyvus procesas, kurio metu kritinio mąstymo pagalba atliekama dvasinio pasaulio analizė ir jos rezultatų įsisąmoninimas, sudarantis sąlygas ne tik tolimesniam savo pasiekimų įvertinimui, tačiau ir tobulintinų sričių išvelgimui taip randant pusiausvyrą tarp teorinių žinių ir praktinio patyrimo.

Refleksijos

pagalba, mokymas virsta mokymusi, nuolat save stebint, grįžtant prie to, kas buvo, kas įvyko ir kas vyksta dabar

REFLEKSIJA

• FILOSOFIJOJE •

Refleksijos, kaip sampratos ir reiškinių, nagrinėjimo pradžia siejama su J. Dewey. Būtent jis pirmasis pasiūlė nuolatinės patirties pertvarkos idėją teigdamas, jog *rutininis* veiksmas - tai mokymasis dėl to, jog to reikia mokytojui, tėvams, tačiau pats besimokantysis mokymosi ir žinių vertės neįžvelgia. Priešingai, *refleksyvus* veiksmas siejamas su nuolatiniu pasitikrinimu ką išmokau.

Tai galima įvardinti kaip *išmokau* → *pasitikrinau* (veiksmo refleksija)

Refleksijos svarbos idėją toliau vystė D. A. Schonas, kuris teigė, jog atliekamo veiksmo vertinimas dar proceso metu leidžia jį koreguoti (pvz. mokytojas keičia pamokos planą matydamas, jog veiklos buvo numatyta per daug). Ši refleksija suprantama kaip *refleksija veikiant*

Sunkiausiai praktikoje įgyvendinama *refleksija kaip veiksmas*, kurios sampratą pasiūlė A. Bleakley. Šiuo požiūriu, refleksija aiškinama kaip pasinėrimas į visa tai, kas vyksta. Tai unikalūs kiekvienos akimirkos išgyvenimas.

Psichologijoje refleksija suprantama kaip kognityvinis procesas, kurio metu pažįstami vidiniai išgyvenimai, mintys, įvertinama patirtis. Refleksijos pagalba žmogus į savo mąstymo struktūrą integruoja naujas patirtis įvertindamas tai, kas jau pažįstama, patirta, o kas nauja, prieštarauja ankstesnei patirčiai. Todėl psichologiniu požiūriu analizuojami tokie klausimai kaip „Ką man tai reiškia?“ „Kokią man tai turi prasmę?“.

Edukologijoje analizuojant refleksiją, pedagogas vertinamas kaip itin svarbia besimokančiųjų gebėjimo reflektuoti dalimi. Būtent nuo mokytojo priklauso kaip bus keliami tokie klausimai kaip „Kas?“ „Kaip?“ „Kodėl?“ ir kaip tai bus panaudota. Dėl šios priežasties, edukologai didelį dėmesį skiria mokymosi kontekstui (namų, mokyklos aplinkai ir pan.). Būtent kontekstas sudaro galimybes vystyti refleksijos gebėjimams ir padeda suprasti pasirengimą įgyti ir apsvarstyti patirtį.

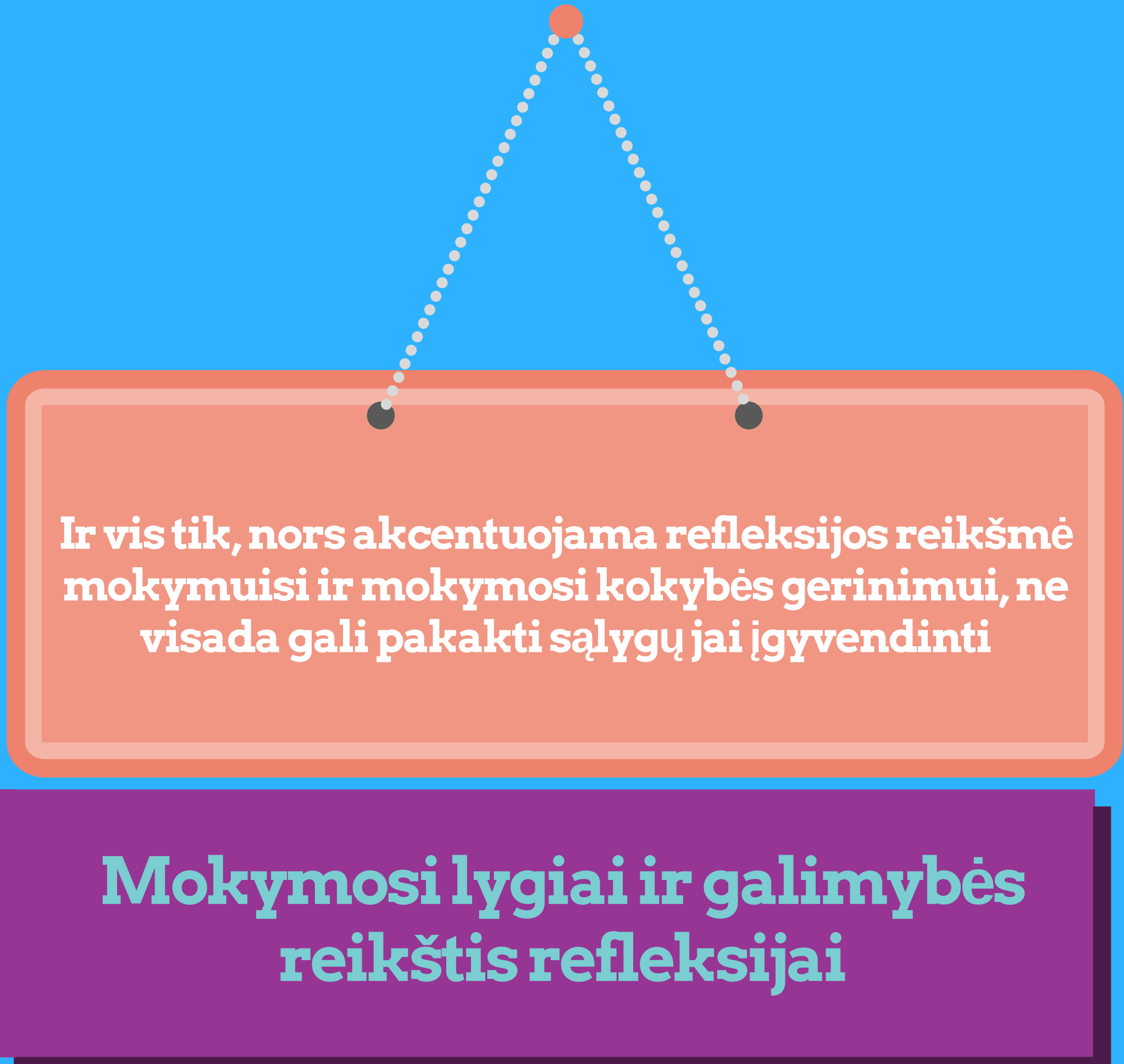
Kalbant apie refleksiją, išskiriama ir metarefleksijos - refleksijos apie savo refleksiją reikšmė. Metarefleksijos pagalba keliami tokie klausimai kaip „Koks buvau?“, „Koks esu?“, „Kuo galėčiau būti?“. Taip metarefleksija susijusi ne tik su savęs pažinimu, tačiau ir su aplinkinio pasaulio įsisąmoninimu ir jo patyrimu, o toks vidinio ir išorinio pasaulio suderinimas leidžia pasiekti harmoniją, vidinę darną bei asmeninį tobulėjimą.

METAREFLEKSIJA

„Asmenybės gyvenimas prasideda sugebėjimu ištrūkti iš savo terpės gniaužtų, susitelkti, susikaupti tam, kad susikoncentruotų, susitelktų į vieną centrą. Iš pirmo žvilgsnio – tai traukimas atgal. Tačiau šis traukimas yra viso labo tik vienas sudėtingesnio judėjimo momentas. (...) Iš tikrųjų svarbu ne atsitraukimas, bet jėgų kaupimas, jų pergrupavimas. Asmenybė atsitraukia tik tam, kad kuo toliau nušoktų į priekį.“

(Munje, 1996, cit. pagal Lastauskienė, 2015)

Ir vis tik, nors akcentuojama refleksijos reikšmė mokymuisi ir mokymosi kokybės gerinimui, ne visada gali pakakti sąlygų jai įgyvendinti

Mokymosi lygiai ir galimybės reikštis refleksijai

Nulinis mokymosi lygis. Refleksija šiame lygyje negalima, nes besimokantysis negeba ieškoti alternatyvių problemos sprendimo būdų.

Vienkilpis mokymosi lygis. Refleksijos galimybės labai ribotos, nes besimokantysis stebi vienus ar kitus dalykus, bando juos pakartoti, problemų sprendimui įžvelgiamų alternatyvų spektras menkas.

Dvikilpis mokymosi lygis. Mokinys mokosi naujų elgesio, problemų sprendimo būdų, geba reflektuoti veiklos rezultatus, įvertinti pasirenkamo elgesio būdo naudą siekiant rezultato. Šiame lygyje rekomenduojama taikyti dialogą-diskusiją, refleksyvų rašymą, dienoraštį ir pan.

Trikilpis mokymosi lygis. Tai mokėjimo mokytis lygmuo, kuriame reflektuojama kas jau išmokta ir ką reikėtų daryti ateityje. Praktikoje naudinga taikyti rašymo metodus (pvz. dienoraštį) ar diskusiją, nes būtent šie metodai geriausiai padeda pastebėti ir įvertinti pokyčius.

Keturkilpis mokymosi lygis. Tai labiausiai reflektyvus mokymosi lygis, nes apima besimokančiojo kritiką, skirtingas prielaidas, požiūrius, aplinkinių pastabas ir pan. Šiame lygyje besimokantysis vadovaujasi aiškiai suvoktomis vertybėmis bei nuostatomis organizuojant savo veiklą.

Mokytojo refleksija

Integruojant humanistines idėjas ir vertybes siekiama, kad mokinys pamokoje būtų ne pasyvus klausytojas, o veikiantis ir kritiškai mąstantis. Todėl sėkmingas mokymasis turi būti suprantamas kaip mąstymo, jausmų ir veiklos apjungimas bei jų visuma. Remiantis tuo, bihevioristinį požiūrį keičia kognityvinio vystymosi ir mokymo teorijos, t.y. praktikoje žvilgsnis nuo mokytojo vis labiau krypsta į mokinį. Nepaisant to, mokytojo svarba išauga tik dar labiau, nes mokytojas kuria mokymosi aplinką, sąlygas refleksijos gebėjimams vystytis taip puoselėdamas pagarbą, toleranciją ir pasitikėjimu grįstus santykius.

Mokytojo asmeninių ir dalykinių kompetencijų svarbą vertinantys mokiniai akcentuoja tokias mokytojo savybes kaip gebėjimą suprasti mokinius, linksmumą, humoro jausmą, polinkį padėti kitam žmogui, reiklumą bei teisingumą.

Savo darbe refleksiją taikantis mokytojas – tai mokytojas, kuris turi refleksyvaus mokymo įgūdžių ir meistriškai valdo visus tris refleksijos būdus: veiksmo refleksiją (po pamokos), refleksiją veikiant (kiekvieną pamokos momentu) bei refleksiją kaip veiksmą, kai persmelkiama ir mokytojo asmenybė

Vis tik, geru mokytoju netampa iš karto - tapsmas mokytoju yra pakopomis vykstantis procesas, kuriame:

Pirma pakopa. Rūpinamasi savimi. Tai mokytojo pirminis patyrimas stovint prieš klasę ir mintys kaip ją suvaldyti

Antra pakopa. Rūpinamasi mokymo situacija. Dėmesio nukreipimas mokymo aplinkybėms (pvz. laiko stoka, mokinių skaičius klasėje ir pan.)

Trečia pakopa. Rūpinamasi mokiniais. Susidomima mokinių gyvenimo socialiniais, emociniais aspektais, mokomosios aplinkos priderinimu prie besimokančiųjų poreikių

Taigi, į žinių turėjimą orientuotas mokinys mokymosi medžiagą tik užsirašinėja, įsimena ir gali ją atgaminti. Į refleksyvų mokymąsi orientuotas mokinys mokymosi procese yra aktyvus, ieškantis ir kuriantis prasmę, nuolat besikeičiantis, tobulėjantis. Dėl to, mokymą ir mokymąsi reikia suprasti kaip visą gyvenimą trunkantį tobulėjimą, kritiškai apmąstant savo darbo stilių, atliekant asmeninę refleksiją, taikomų metodų tinkamumo analizę, išvelgiant sėkmes ir nesėkmes, kurios prisideda prie mokymuisi palankios aplinkos kūrimo bei besimokančiojo mokymosi lygio kitimo.

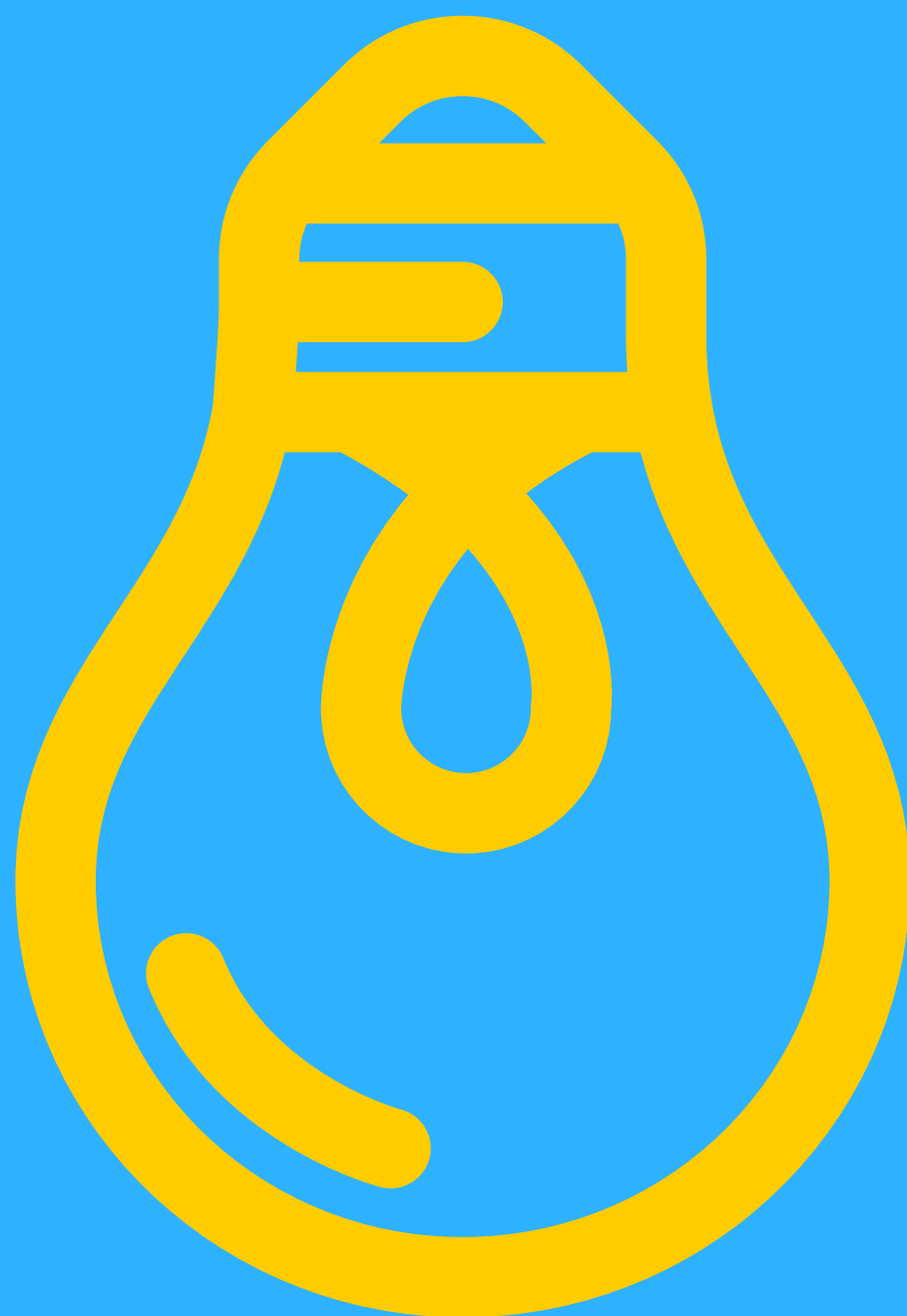

Parengta pagal

Bubnys R., Tuominienė J. (2008). Studentų asmeninio augimo prielaidos taikant reflektyvą dienoraščio/žurnalo metodą studijų procese. *Ugdymo psichologija*, 19, 59-67.

Dzičkovskaja B. (2011). *Refleksyviojo mokymo principų realizavimas teisinio ugdymo pamokose*. Magistro tezės, Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.

Lukošūnienė V. (2011). Refleksija kaip integrali mokymosi mokytis kompetencijos dalis. *Pedagogika*, 101, 43-49.

Taip pat naudingų idėjų refleksijai rasite

Lastauskienė A. (2015). *Apmąstyk ir veik! Refleksijos metodai ir rekomendacijos mokymosi procese*.